

14.71x23.56	1/5	עמוד 2	מקור ראשון - דיוקן	05/2026	97659557-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

בשבילם גיבורים עפים :

משחק החיקוי

צנחני היישוב, לפי העיתונאי והסופר מתי פרידמן, ידעו שנשלחו כדי לייצר סיפורי גבורה. מותם בידי הנאצים לא פגע במטרה

← רחלי חלקי בודה

54.65x37.81	2/5	23	עמוד	דיוקן -	מקור ראשון -	05/2026	97659556-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790							

בשבילם גיבורים עפים :

בשבילם גיבורים עפים

הבריטים הטילו עליהם לסייע בחילוץ טייסים, בן-גוריון אמר להם לארגן את היהודים לעלייה המונית ארצה, ובכיר אחר בתנועה הציונית דיבר איתם על מרד יהודי חמוש נגד הנאצים - אבל "צנחני היישוב" הבינו ששימתם האמיתית אחרת. העיתונאי והסופר מתי פרידמן צלל אל אחד הסיפורים המכוננים של ימי המדינה שבדרך ואל התעלומות שנכרכו בו, ומצא את התשובות בשירה המפורסם של חנה סנש

← רחלי מלקי-בודה

מדוע נשלחה חנה סנש למשימה חסרת סיכוי? רחלי מלקי-בודה, 30

55x34.31	3/5	24	עמוד	דיוקן	05/2026	97659559-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

בשבילים גיבורים עפים :

ה

הבריטים רצו להגיע לפרטיזנים ולחבר בין המחתרת לכוחות הבריטיים. צנחנים יהודים מתנדבים ופרטיזנים יוגוסלבים מפעילים משדר רדיו מאחורי הקוים הנאציים

צילום: ל"מ"ח

היא עומרת בחושך בלב יער. הארמה רטובה, הלילה לא משמיע קול. היא יודעת שאחרי שתמשיך מכאן הלאה, היא לא תחזור עוד. הצירה עומד אחר משותפיה למשימה. הוא צעד איתה קילומטרים רבים, אך כעת ייפרדו דרכיהם. היא מושיטה לו את ידה ללחיצה, וכעבור רגע הוא מרגיש משהו בתוך כף ידו: פתק מקופל. הוא מתעצבן. הפרדה התיאטרלית הזאת נדמית בעיניו כדרמה לא לו. הוא זורק את הפתק לתוך השיחים ומסתלק. שעה עוברת. הוא חוזר, מחפש את פיסת הנייר בחושך, ומוצא. הפתק הזה שמסרה לו חנה כנש מוצג היום בכית לחמי הגטאות. "אשרי הגפוד ששרף והצית להבות", אומרת הראשונה מארבע השורות הכתובות בו, והשורה האחרונה עונה אחריה כהר.

כבית קפה ירושלמי, 82 שנים אחרי אותו הלילה ביער בגבול יוגוסלביה-הונגריה, יושב העיתונאי והסופר מתי פרידמן ומספר לי את סיפורם של הצנחנים היהודים במלחמת העולם השנייה. לאחורנה ראה אור ספרו החמישי, "לחפש בן אדם" (הוצאת דביר), תוצר של מחקר מקיף בארכיונים, בממארים שנכחים ובמסמכים שלא נפתחו עד כה, על כשלושים גברים ונשים מהיישוב העברי שצנחו לתוככי אירופה הכבושה. פרידמן מעלה שאלה שנדמית פשוטה, אך כל אינה כזאת: מה בדיוק הם עשו שם?

"הסיפור הזה נמצא פה בכל מקום", מסביר פרידמן. "לאן שלא נלך, הצנחנים האלה יקופו אותו מכל עבר. יש עשרות רחובות על שם חנה סנש. קיבוץ נצר-סרני נקרא על שם אנצו סרני. קיבוץ להבות-חביבה נקרא על שם חביבה רייק. עוד ועוד רחובות, יישובים, בתי ספר – וכל זה על שם כמה אנשים שיצאו למשימה לפני שמונה עשרים, ורבים מהם לא חזרו".

המחקר שלו יצא לדרך בעקבות שיחה עם העיתונאי ישראל רוזנר, חברו הטוב, רוזנר, שקרא אז ביוגרפיה על אנצו סרני, אמר לפרידמן שכדאי לברוק את הסיפור הזה, יש פה מיתוס לא ברור. פרידמן התחיל לברר, והופתע מהממצאים. "גיליתי שיש המון חומרים על הצנחנים. אפי מסמכים בארכיון ההגנה בתל-אביב שמתארים את המבצע יום אחר יום. ממארים שנכתבו בשנות החמישים והששים, ולא חדרו לתודעה הציבורית. ככל שבדקתי לעומק, הסיפור נעשה מורד יותר. בשורה התחתונה היה פה כישלון, אף אחר מהם

לא באמת הצליח במשימתו – אז איך הם הפכו למיתולוגיים כל כך? אולי פשוט לא הבנו מה הייתה המשימה?"

הימים ימי המנדט, והיהודים בארץ ישראל הם נתיני בריטניה הגדולה, ללא מדינה משלהם, ללא צבא, וכמוכן ללא חיל אוויר. בינתיים באירופה, מיליוני יהודים נטבחים כדרכים כלתי נתפסות. הבריטים אומנם לא ממש אוהבים את יהודי ארץ ישראל, אך מבינים שאפשר להפיק תועלת משיטוף פעולה איתם. "בצבא הבריטי של אז היה גוף ששמו MI9, מודיעין צבאי ישע, והוא מתמחה בחילוף טייסים שמטוסייהם הופלו מעבר לקווי האויב", מספר פרידמן. "למשימות שלו הוא נוקט לשליחים דוברי גרמנית, הונגרית וסרב-קרואטית – אנשים שיוכלו להתמוג עם האוכלוסייה המקומית באירופה הכבושה, להגיע לפרטיזנים ולחבר בין כוחות מחתרת לכוחות הבריטיים. ואז הבריטים הבינו שכאן בארץ יש להם אנשים כאלה בדיוק, יהודים בעלי זהות כפולה. למשל, חבר קיבוץ כנגב יכול להיות לוחם סרבי, כי הוא הגיע מהאזור הזה ומכיר את השפה. מבחינתם זה היה אדם שיומשי. לכן הם גם הקימו 'מחלקה גרמנית' בפלמ"ח – יהודים יקים שמשימתם הייתה להסתוות כגרמנים, כמו המסתערבים של היום.

"הקצין הבריטי מי-MI9 שהוציא את המבצע לפועל נקרא טוני סימונדס. הוא היה פרו-ציוני, סימפטי ליהודים, אבל הממונים עליו לא ממש היו כאלה. באופן טבעי, הבריטים חששו לחמש את היהודים. הם לא רצו חטיבות של יהודים נושאי נשק ויודעי לחימה כי הם הבינו שבתום מלחמת העולם, הרובים האלה יופנו נגדם".

זמה היה האינטרס של היהודים לשתף פעולה

עם הצבא הבריטי?

"מבחינתם זאת הייתה הודמנות להגיע לאחיהם לאירופה. הצנחנים עצמם דיברו על המשימה הבריטית כ'כרטיס טיסה', זה המונח שהשתמשו בו".

ומה בדיוק הם היו אמורים לעשות שם?

"לפני צאתם לדרך, הצנחנים קיימו פגישה עם ההנהגה הציונית – כך גוריון, שרת, גדולה ואחרים. כל אחר מאלה הסביר לצנחנים מה המשימה האמיתית שלהם, וכל אחד אמר דבר אחר לגמרי. הראשון הסביר שצריך לארגן את היהודים למרד חמוש. השני אמר שהמשימה היא לארגן אותם להישרדות. כך גוריון אמר שצריך לארגן אותם, אך שמיד אחרי המלחמה, כולם יעלו לארץ. אלה משימות שונות לגמרי, ואף לא אחת מהן ניתנת ליישום. אתה צנחן שנמצא ביערות יוגוסלביה, איך בדיוק תציל יהודים?"

את טענתו החתרנית פרידמן שורר לאורך ספרו. "לדעתך, המשימה האמתית של הצנחנים לא הייתה פעולה צבאית ולא מבצע הצלה", הוא מסביר. "היא הייתה נרטיבית. הציונות לא יכולה להיות עם השואה, כי השואה היא אירוע אנטי-ציוני. אירוע של קורבנות ופסיביות מבחינתה. כמוכן, זה לא באמת ככה, ויש הרבה

צילום: בית לוחמי הגטאות

ידעה היטב מה תפקיד הגיבורה. סנש והפתק שכתבה למטה: הצנחן ראובן דפני, שקיבל מדיה את הפתק

"ראובן דפני נפרד מחנה ביער. בהתחלה הוא התעצבן על הסצנה - הגיבורה צועדת אל החושך ומשאירה מסר לדורות. אבל אחרי שעה הוא חזר ומצא את 'אשרי הגפרור'.

חנה סיפרה לנו שהיא הולכת להישרף ולהצית להבות. לציונות היה צורך לעורר את היהודים לפעולה, ולשם כך חייבים סיפורים"

סיפורי גבורה בשואה, אבל בארץ ראו בה אירוע שלא מתאים לאתוס. מנהיגי היישוב היהודי הבינו שהציונים חייבים סיפור אחר".

יהם החליטו לבנות אהר כזה?

"בסופו של דבר הציונות היא סיפור. הרצל, שהוא גם מחזאי ועיתונאי, ישב כפריו וכתב סיפור על היהודים – ואנחנו חיים בתוך הסיפור הזה. גם חנה סנש הגיעה מרקע דומה, אבא שלה היה מחזאי ועיתונאי וסופר. זאת תנועה שעברה חזק מאוד עם סיפורים. ראשי הציונות הבינו שסיפורים הם כלי לשינוי גודלם של עמים, ולכן הם טיפחו למשל את סיפור תל-חי. אלו סיפורים שלא נועדו לתאר במדויק אירוע היסטורי, אלא לגרל דור שנלחם ולא נכנע, שלא מסתפק בתפילות, שלא בורח, שלא מנסה לטגור עסקאות עם השלטונות".

ובשנת 1944, כשהשואה בשיאה, הצורך בסיפור גבורה חדש היה עצום. "אני לא יודע עד כמה זה היה מכוון", אומר פרידמן בחיירות, "אבל אני מאמין שבתל-מורע, זאת הייתה המשימה. ומרהים לגלות שהדמויות עצמן, לפחות חלקן, הבינו את זה".

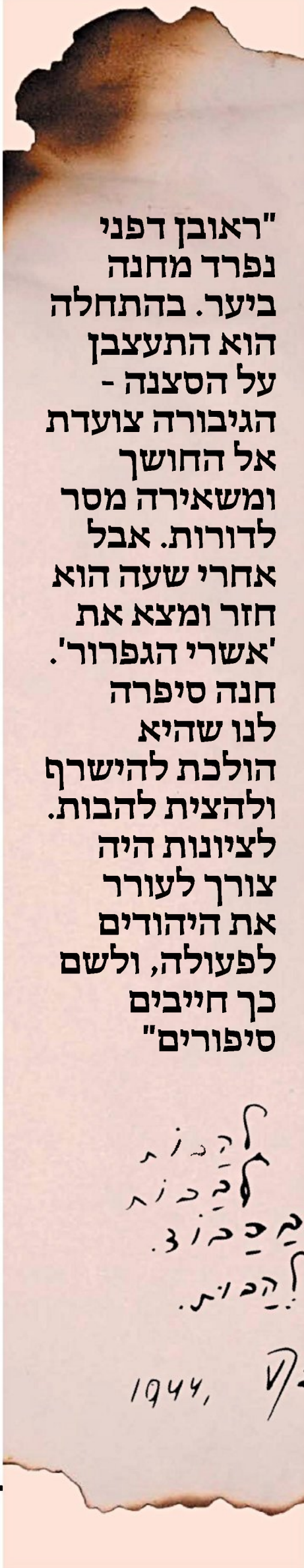
בקשה אחרונה חסרת סיכוי

את הפתק הבלתי נשכח ההוא מסרה חנה סנש לצנחן ראובן דפני ביוני 1944, רגע לפני שחצתה את הגבול מיוגוסלביה להונגריה. כבודפשט ישבה אמה קטרינה, שחנה לא ראתה כבר חמש שנים. גם אדולף אייכמן היה בכודפשט; השמרת יהודי הונגריה הייתה בעיצומה. עד סוף הקיץ יישלחו לאישוויץ כ-400 אלף מהם. "הצנחנים האחרים ניסו לשכנע את סנש לא להמשיך להונגריה. הם הבינו שהיא כנראה לא תחזור. אגב, הם לא אהבו אותה במיוחד", מספר פרידמן. "היא הייתה אישה קשוחה, דעתנית, לא קיבלה את מרותם, וגם עניינים מגדריים לא הקלו. היא הייתה רק בת 22, אבל היו לה עמדות מבוססות מאוד".

למרות התנגדות חבריה, סנש התעקשה לעבור לשטח הונגריה. "ראובן דפני נפרד ממנה ביער", ממשיך פרידמן לתאר. "בהתחלה הוא התעצבן על הסצנה – הגיבורה צועדת אל תוך החושך ומשאירה אחריה מסר לדורות. הוא לא רצה לשתף פעולה עם זה. אבל אחרי שעה הוא חזר ומצא את 'אשרי הגפרור'. ומה בעצם השיר הזה אומר? חנה מספרת לנו מהי המשימה, לפי הבנתה. היא הולכת להישרף ולהצית להבות. היא לא עומדת לנצח את הוורמאכט, היא לא זו שתציל את יהודי הונגריה. היא בת של מחזאי, היא הלכה לפרמיירות של אבא, והיא יודעת היטב מהו תפקיד הגיבורה. אם הרגעים האלה נראים כסצנה ממוחזר, זה לא במקרה. חנה מכיימת את הסיפור של עצמה. היא מסבירה לנו, במילים שבחרה בקפידה, מה המשימה: להפוך למיתוס גיבורה.

"קצת קשה לנו היום להבין את המהפכה שהם עשו, כי אנחנו ילדי המהפכה. אבל ב-1944 הציונות נדרשה להעביר את היהודים מפסיביות רתית לפעולה ציונית, ולשם כך חייבים סיפורים מעציבים".

יותר ממאתיים צעירים וצעירות מהיישוב העברי ביקשו להצטרף ליחידת הצנחנים שנקימו הבריטים. כמחציתם עברו סינון ראשוני, ונשלחו לאימוני לחימה וצניחה – תחילה בארץ ואחר כך במצרים. 26 יצאו לבסוף

97659558-4	05/2026	מקור ראשון - דיוקן	עמוד 25	4/5	54.82x33.54
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

בשבילם גיבורים עפים :

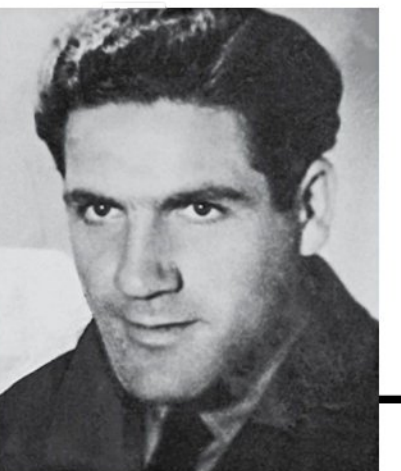
"התמונות מישראל ב־7 באוקטובר הזכירו תמונות מ־1944". פרידמן

צילום: נעמה שטרן

"כשהצנחנים הגיעו לסלובקיה הם ציפו לקבלת פנים של גיבורים. אבל רות הסתכל עליהם ואמר: 'למה באתם? זה בית קברות פה. קפצתם לתוך קבר פתוח. אתם מגיעים לפה מארץ ישראל כאילו אתם גזע עליון'"

מהעיריה ובנו כוח של יהודים מקומיים. חרמש כותב אחר כך שזאת הייתה היחידה הלוחמת היהודית הראשונה בפיקוד ארץ־ישראלי. בפועל היו שם ארבעה צנחנים עם בערך עשרים יהודים בולטים ובנעלי שבת", מחייך פרידמן. "הם יצאו ליער ובנו לעצמם מחנה. כעבור זמן קצר הגיע הורמאכט וכיתר אותם. התחולל שם קרב, רייק ורייס נפלו בשבי, ולאחר מכן הוצאו להורג עם אסירים נוספים. בנייעקב נשלח למחנה מאוטהאוזן באוסטריה, וגם הוא

"אלה היו אנשים כמונו שעשו דבר מטורף". צבי בנייעקב (מימין) ואנצו סרני

צילום: דב מן ביתמונה, מאוסף צילומי מרגוט מאיר שדה, האוסף הלאומי לתצלומים 'ש מש' פריצק, הספרייה הלאומית

אחד האירועים המתוארים בספר הוא פגישה של הצנחנים עם אגון רות, ממנהיגי השומר הצעיר בסלובקיה וחניך של חביבה רייק. "רות, יהודי מסורתי שהפך לסוציאליסט, ראה את הקהילה שלו נמחקת. כשהצנחנים הגיעו אליו הם ציפו לקבלת פנים של גיבורים. הם הרי חזרו לאירופה מארץ ישראל, עם ציור בריטי. אבל רות הסתכל עליהם ואמר: 'למה באתם? זה בית קברות פה. קפצתם לתוך קבר פתוח. אתם מגיעים לפה מארץ ישראל כאילו אתם גזע עליון'. זה ביטוי כבר מאוד, שמרמו לתפיסות של הנאצים עצמם. רות הציב לצנחנים מראה: אין לכם כלום. אין מוטוסים לחליץ בהם, אין כוח להציל. למה באתם?"

"הרבר המרדום הוא שחרמש הביא את הנאום של רות. הוא היה חתרני דיו לכלול בספר נאום שחותר לחלוטין תחת המיתוס שלו עצמו. מבחינתי זו ראייה לכך שהאנשים האלה לא היו פרימיטיבים ולא תמימים. הם היו חכמים ומודעים היטב לתפקידם."

אנצו סרני פיקר בפועל על מבצעי ההצנחה. הוא היה אז בן 39, אב לשלושה ילדים, והיה אמור לנהל את כל המבצע מהמפקדה. התנהגה הציונית כולה ביקשה ממנו לא להצטרף בעצמו למבצעים ולא להעז לצנוח. הוא התעלם. "אנצו היה אדם שקורא ספרים, כותב ספרים, חי בתוך הספרות – והוא ידע שגיבור לא מוריד פקודות מהמפקדה, אלא נלחם בעצמו. זה לא עניין של גבריות, זה עניין עמוק יותר של הבנה מה הסיפור דרוש ממנו. וכך באביב 1944 הוא עלה למטוס וצנח בצפון איטליה. בגלל טעות בניווט הוא הוצנח ישירות למחנה גרמני, ונעלם. מה שקרה אחר כך לא היה טוב", אומר פרידמן בקול שקט. "אנצו נשלח למחנה שביים, אחד כך הועבר למחנה הריכוז רכאו, ושם הוא נרצח".

בספר הוא מספר גם על ממצאיו ומסקנותיו של ההיסטוריון הישראלי טוביה פרילינג, שפרסם בשנת 1998 את ספרו "חץ בערפל", על מה שעשתה ומה שניסתה לעשות התנועה הציונית כדי להציל יהודים מירי הנאצים. "פרילינג התחקה אחר סיפורו של המשרד הציוני באיסטנבול, שממנו נוהלה פעילות המודיעין של הסוכנות היהודית", אומר פרידמן. "שורקה הייתה ניטרלית במלחמת העולם השנייה, והיה נוח לפעול ממנה. ומי ניהל את המשרד? אדם צעיר, חרוז מוטיביציה אבל חובבן לחלוטין בענייני ריגול, ושמו טדי קולק. כן, זה שלימים יהפוך לראש עיריית ירושלים. לפתע הופיע במשרד איש עסקים צ'כי, והציע לו רשת ריגול. לדבריו, יש לו שליחים שיכולים לחדור לאירופה הכבושה ולהעביר מידע, מכתבים או כסף. גם המודיעין הצבאי האמריקני, OSS, נעזר באיש העסקים הזה ושילם לו. בדיעבד התברר שכל הסוכנים של הרשת עברו בשביל הגרמנים. הכול שם היה שקוף למודיעין הגרמני. האם זו הסיבה לכך שחנה סנש נתפסה מיד לאחר שחצתה את הגבול? לא בטוח. ייתכן שהגרמנים לא ייחסו לה חשיבות רבה, אבל על המבצע באופן כללי הם ידעו."

"השליחים היו טובים מכדי להיות אמיתיים", כותב פרידמן בספרו. "כולם היו סוכנים כפולים. הרשת נוהלה בידי האבנודר, המודיעין הצבאי הגרמני. פופסקו היה הסוכן הגרמני אריק ויינר. הסוכן טריליום עבר לא רק בשביל הנאצים אלא גם בשביל המשטרה החשאית ההונגרית, ונראה כי השליח האמין

"רינה, אישה בת 83, שוחחה עם אנשים שהכירו אישית את חביבה רייק. היא אמרה לי משפט שחקוק אצלי: 'כולם פה עשו מה שצריך לעשות, וחביבה עשתה מה שהיא רצתה לעשות'. לכן לא אהבו אותה. לדעתי זה מעלה אותה, לא מוריד. גם חנה סנש לא הייתה נשים אמיתיות"

"הצניחה היא הגבורה. אין אפשר לכתוב עליהם בלי לדעת מה ההרגשה?". אימוני צניחה ב־1940

צילום: ג'וני איתמן

97659563-0	05/2026	מקור ראשון - דיוקן	עמוד 26	5/5	54.73x32.72
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

בשבלים גיבורים עפים :

"הצנחנים חיו בין הכישלון לבין הניצחון". צנחנים יהודים בדרך לקהיר, 1944: במשאית משמאל חביבה רייק, עומד משמאל חיים חרמש

צילום: רובן בן-תמונה, אסיף רפאל רייק, בארבעת עשרה ימים לפני האסטרטגיה לתחלומם ישי מש פריצק, הספירה ולאחריה

"הגרמנים עקבו אחר הפעילות הזאת. הם ידעו שהיא זניחה ושהיא לא תשנה את תוצאות המלחמה, אבל אולי גם בעיניהם זה היה סמלי שיהודים ארצישראלים מגיעים מהשמיים, מצליחים לנוע בשטח שלהם, מנסים לשנות גורל. אולי זה ערער אצלם משהו"

פרידמן. "דופקים אצלה ברלת, שוטר הונגרי אומר לה לבוא איתו לתחנה, היא לא מבינה מה קורה, ואז פותחים את דלת המשרד ובכנסת אישה מוכה, מפרקת כל כך שאפילו אמה לא מזהה אותה. כשקטרינה שואלת את חנה מה קרה לשן שלה, הבת עונה שזה מתאונת צניחה. זו סצנה שאי אפשר להמציא. הן נלקחות לתאי מעצר נפרדים באותו הכלא, והאם צופה כבתה מרחוק ויודעת שהיא לא יכולה לשנות את גורלה".

בין מצדה להר נבו

פרידמן (48), כיום תושב ירושלים, נולד בקנדה. בגיל 17 עלה ארצה, שירת בנח"ל, וכעבור שנים אחדות החל לעבוד כעיתונאי. במשך תקופה ארוכה כתב עבור אסושיאייטד פרס, הניו יורק טיימס, האטלנטיק ועיתונים ואתרים רבים. כיום הוא כותב בעיקר ל"פרי פרס", שהקמה העיתונאית בארי וייס. "אני קורא לעצמי עיתונאי וסופר, אף שהיום אני עוסק יותר בספרים מאשר בעיתונות יומית. אבל עיתונאי אני, ולא מתכוון לוותר על התואר".

אחר מספריו הקודמים, "מסתערים - אגדה ישראלית", עסק ביהודים שעלו ארצה ממדינות ערב, ולימים נשלחו אליהן בחזרה בהות ערבית. "תמיד עניין אותי הנושא של זהות כפולה, אנשים שיכולים להיות שני דברים בו זמנית", הוא אומר.

כדי לכתוב על הצנחנים, פרידמן החליט שהוא חייב לצנח בעצמו. "תוך כדי המחקר הבנתי שמעשה הגבורה שלהם, שמגריד אותם בתודעה, הוא הצניחה. ב-1944 והיה פעולה שהיא כמעט על-טבעית. זה לבוא מהשמיים, זה כמו לעוף, ואין מצנח רורבי. לכן הם מוזהים כ'צנחנים', לא כלוחמים ולא כמרגלים. הצניחה היא הגבורה. איך אפשר לכתוב עליהם בלי לדעת מה ההרגשה?"

הוא חזר לצנח באזור ים המלח. "מה שראיתי מהמטוס שינה לי במידה מסוימת את הבנת הסיפור. ראיתי מולי שני סיפורים יהודיים עמוקים וכבדים מאוד, שני קצוות של אותו הדבר. מצד אחד ראיתי את מצדה - סיפור על אנשים שהקריבו את עצמם ולא שינו כלום. הרומאים כבשו את

התמונות מישראל באותו היום הזכירו תמונות מ-1944. זה שינה את ההבנה שלי על סיפורם של צנחני היישוב".
יש איזה חשש שבנקבות הספר תצטייר במנפץ מיתוסי?
"אני לא עוסק בניפוץ מיתוסי. בעיניי זה משעמם. זו אופנה אקדמית וספרותית של העשורים האחרונים: יש מיתוס? נחריב אותו. הפלמ"חניקים היו פושעי מלחמה, בן-גוריון היה ממוצע מינוס. את מכירה את ה'אנר. אני לא מנסה לבוא אל הצנחנים עם פטיש, אלא להביך את הגבורה האמיתית של האנשים האלה, ואיך הם ראו את המעשה שעשו. בעיניי אלה גיבורים אמיתיים, שהגבורה שלהם מתחכמת יותר משחשתי כשהתחלתי לחקור. הם ידעו שהם משחקים תפקיד, והם בחרו לשחק אותו.
"חנה סנש, בת 22, הבינה שהיא כותבת עמוד חרש בסיפור של העם היהודי. בכל יום שעובר ב-2026 אני מבין יותר כמה הרדון ההוא היה גאוני. זה דור שיוהה חריץ קטנטן בהיסטוריה, תפס אותו והרחיב אותו כדי שנוכל לעבור. אנחנו חייבים להם הכול, למה שננפץ אותם?"

**"אני לא עוסק בניפוץ מיתוסי. בעיניי זה משעמם. זו ממש אופנה אקדמית וספרותית: יש מיתוס? בואו נחריב אותו. הפלמ"חניקים היו פושעי מלחמה, בן-גוריון היה מינוס. אני לא מנסה לבוא אל הצנחנים עם פטיש. אני לא מנסה לבוא אל הצנחנים עם פטיש. בעיניי אלה גיבורים אמיתיים, שהגבורה שלהם מתחכמת יותר משחשתי כשהתחלתי לחקור. הם ידעו שהם משחקים תפקיד, והם בחרו לשחק אותו.
"חנה סנש, בת 22, הבינה שהיא כותבת עמוד חרש בסיפור של העם היהודי. בכל יום שעובר ב-2026 אני מבין יותר כמה הרדון ההוא היה גאוני. זה דור שיוהה חריץ קטנטן בהיסטוריה, תפס אותו והרחיב אותו כדי שנוכל לעבור. אנחנו חייבים להם הכול, למה שננפץ אותם?"**

הגבעה הזאת כביקר שלמחרת, והווי. הציונות קירשה בעבר את סיפור מצדה, עכשיו פחות, כי אין שם המשך, אין ניצחון. בצד השני ראיתי את הר נבו, הסיפור של משה; מנהיג שמוביל את עמו במדבר ארבעים שנה, עושה את כל הדרך ולא מגיע אל סופה, לא זוכה ליהנות מפירות המאמץ שלו. הוא רואה את העתיד, אבל לא יגיע בו. זה הוכיח לי מאוד את חנה סנש: גם היא עמדה על סף קום המדינה, ולא דרכה בה. אתה מבין שהצנחנים חיו בין הכישלון לבין הניצחון, וחלק מהם לא זכו לראות את הניצחון או ליהנות ממנו".
הוא התחיל את המחקר לכתיבת הספר כשנה לפני 7 באוקטובר, וכתב תוך כדי המלחמה. "אי אפשר לעשות הפרדה מוחלטת בין הסיפור שלהם ובין מה שקורה עכשיו. אני חושב שאנחנו נמצאים היום במצב יהודי עדין מאוד. הפתרונות שנראו לנו איתנים מתגלים כשבירים. בתור יהודייקנדי חשבתי שהרמוקרטיה הליברלית במערב פתרה את הבעיה היהודית, כי יהודים יכולים להיות בשלום בארה"ב, בקנדה ובאנגליה. לצד זאת האמנתי שהציונות פתרה את הבעיה גם כאן, בהקמת מדינה יהודית חזקה. אחרי 7 באוקטובר קשה יותר להחזיק בשתי הוודאיות האלה.

שולץ היה לא אחר מלוטננט-קולונל רודולף שולץ, מפקד תחנת האבורה בכורפסט. הקצין האמריקני הלחוט מדי שהיה ממונה על הפעילות באיסטנבול פוטר בבושת פנים.
"מה שהבין ההיסטוריון פרילינג ככל שהעמק ברשימות... הוא כי רשת השליחים ששימשה את המרגלים היהודים באיסטנבול הייתה אותה רשת ששימשה את האמריקנים. שליחי היישוב חסרי הניסיון הפעילו את אותו 'איש עסקים' צ'כי והלכו שולל אחרי אותה תחבולה גרמנית. ביושבו בארכיון באוקספורד, סיפר לי פרילינג, הידיים שלו התחילו לרעוד. כמו כל הישראלים בגילו הוא גדל על סיפורם של הצנחנים והמשימה הסודית שלהם. אבל המשימה הזאת מעולם לא הייתה סודית".
ויש גם גילוי נוסף, מצמרר. ב-1944 היה הרייך השלישי בצרות. היטלר ניהל מלחמה בשתי חזיתות, והיה עסוק למדי - וכלל זאת הוא שם עין על כמה צנחנים יהודים מארץ ישראל. אחרי שקצין אס"אס בהונגריה ריווח שתפסו כמה מהם, המידע עלה בשרשרת הפיקוד, הגיע למשרד החוץ בברלין, ושם מישהו הגיש את המסמך להיטלר ושואל מה לעשות באנשים האלה. היטלר כתב בכתב ידו: Sind zu erschließen - יש לירות בהם, עם סימן קריאה.
"באיפן מדהים, הגרמנים עקבו אחר הפעילות הזאת. הם ידעו שהיא זניחה ושהיא לא תשנה את תוצאות המלחמה, אבל אולי גם בעיניהם זה היה סמלי שיהודים ארצישראלים מגיעים מהשמיים, מצליחים לנוע בשטח שלהם, מנסים לשנות גורל. אולי זה ערער אצלם משהו".
בספר מתואר גם המפגש קורע הלב בין חנה סנש לאמה קטרינה, שנלקחה במפתיע מביתה לחקירה. במפקדה בשרדת הורטי מיקלוש היא הובאה אל החוקר רו'ה. "בסרט הוליוודי רו'ה מוצג כסדיסט, סוטה נוטף זיעה - זה מוגזם, גם אם הוא אכן השתמש בעינויים בחקירותיו", נכתב בספר. "בתיאור של קטרינה הוא מצטייר כאכזרי אך מרוסן. החוקר מתמקם מאחורי שולחן ולוטש בה עיניים. קטרינה עדיין לא מצליחה להעליל ברעתה מה הוא רוצה. היא מופתעת כשהוא שואל על חנה. למה, רוצה רו'ה לדעת, הלידה עונה את הבית? מה היא עשתה בשנים מאז הגירתה? באיזו תכיפות היא כותבת? קטרינה מספרת את האמת, או את מה שנדרמה לה שהוא האמת: חנה עוכה לפני המלחמה וחיה עכשיו בקומפונה חקלאית לחופי הים התיכון, כפלשתינה. היא לא ראתה את בתה כבר כמעט חמש שנים, והעובדה שתנה נמצאת בחוף מבטחים היא אותה הנחמת המעטות שנתרו לה... החוקר נראה מרדצה. הוא נותן לה לחתום על הצהרה מרדפסט. 'ככל זאת', הוא אומר, על פי התיאור של קטרינה, 'מה את חושבת, איפה בתך כעת?' היא חוזרת על אותה תשובה: פלשתינה.
"לא, אומר רו'ה. מאחורי קטרינה הדלת נפתחת. היא מסתובבת. ארבעה גברים מוליכים פנימה אישה פרועת שיער, עם פנסים בעיניהם. ועל לחייה של האסירה יש סימנים אדומים, ואחת השיניים הקדמיות שלה חסרה. קטרינה לופתת את שפת השולחן בשתי הידיים. נדמה שרצפת החרד נשמטת תחתיה. 'אמי', קוראת הורה, 'סלחי נא לי'".
"זו סצנה שכמו לקחה מיישקפיר", אומר

צילום: יוסי איתמר